

Kaupunki kuuluu kaikille -opetusmateriaali

Luokka-asteet 1–2

© 2024 Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
Kaupunki kuuluu kaikille -hanke
Tekijät: Heini Kärkkäinen ja Minna Lehtinen
Graafinen suunnittelu ja taitto: Linnéa Sjöholm
Kuvittaja: Hanna Siira

www.ehyt.fi/kaupunki-kuuluu-kaikille

Opetusmateriaali on tuotettu osana Kaupunki kuuluu kaikille -hanketta (2022–2024) EHYT ry:ssä. Hanke on saanut sosiaali- ja terveysministeriön myöntämää valtionavustusta terveyden edistämisen määrärahasta. Opetusmateriaalin pilotointiin on osallistunut alakouluja Kuopiossa, Järvenpäässä, Tampereella ja Hämeenkyrössä.

Sisällysluettelo

Esipuhe	4
Opetusmateriaalin käyttö	5
Lasten pohdintoja päihteistä	7
Poliisin toimintasuositukset	10
Oppitunti 1	13
Aloitus ja aiheeseen virittäytyminen	14
Tarina	15
Keskustelua päihteistä	18
Pohdintatehtävät ryhmissä	20
Toimintaohjeet turvattomiin tilanteisiin	24
Oppitunti 2	27
Video: Mitä tehdä, jos kaupungilla liikkuesssa pelottaa	28
Oikein vai väärin -tehtävä	30
Rauhoittumisharjoitus	32
Värityskuva ja sokkelotehtävä	33
Kotitehtävä ja itsearviointi	35
Tehtävämonisteet ilman tavuja	36
Pohdintatehtävät	37
Värityskuva	42
Sokkelotehtävä	43
Kotitehtävä	44
Vaihtoehtoiset pohdintatehtävät	45
Tavutetut tehtävämonisteet	52
Pohdintatehtävät	53
Värityskuva	58
Sokkelotehtävä	59
Kotitehtävä	60
Tavutetut vaihtoehtoiset pohdintatehtävät	61
Kaupunkivärityskuva	67
Sinä osaat suojella itseäsi -juliste A3-koossa	68
Kiitokset	69
Lähteet	70

Hyvä opettaja!

Meiltä aikuisilta unohtuu helposti keskustella lasten kanssa päihtyneiden ihmisten kohtaamisesta, vaikka lapset näkevät näitä tilanteita ulkona liikkueissaan. Emme voi ajatella, etteivät pienet lapset näkisi tai ymmärtäisi ympäristössään tapahtuvia asioita. Ilman aikuisen tukea lapsi vain jää pohdintojensa ja tunteidensa kanssa yksin.

Päihteet ja päihteiden käyttö näkyvät lastenkin arjessa. Tyhjät tölkit ja pullot maassa, alkoholihihlyt kaupassa, ruiskut ja neulat leikkipaikoilla, päihtyneet ihmiset kaupungilla, päihteiden käyttö kotona, ravintoloissa ja terasseilla sekä uutisotsikot ja mainokset – ovat osa lasten todellisuutta. Päihdeilmiöstä on tärkeää keskustella jo varhain sekä koulussa että kotona, koska lapset oppivat turvallisuudesta vuorovaikutuksessa aikuisten kanssa.

Päihteistä voi puhua kaiken ikäisille! Avoin ja ikätasoinen keskustelu auttaa lasta tunnistamaan ja välttämään turvattomia tilanteita. Lapset, jotka tunnistavat, mikä ei ole hyväksyttävää, kykenevät puolustamaan itseään paremmin. Tarkoituksena ei ole pelotella lapsia, vaan antaa tietoa ja rohkaista sekä vahvistaa lasta suojaavia tekijöitä.

Edessäsi on EHYT ry:n Kaupunki kuuluu kaikille -hankkeessa luotu alakoulujen 1.–2.-luokkalaisten oppitunneille suunnattu valmis opetusmateriaali, joka sisältää kaikki tarvittavat materiaalit. Tämä auttaa sinua opettamaan lapsille, miten he voivat pitää itsensä turvassa kohdatessaan päihtyneen tai sekavasti käyttäytyvän ihmisen, samalla lisäten ymmärrystä ihmisten erilaisia elämäntilanteita kohtaan. Oppitunnit sopivat osaksi tunne- ja turvataitokasvatusta ja pohjautuvat lapsen oikeuksiin. Sisällöt on laadittu opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti vahvistaen lapsen laaja-alaista osaamista (POPS 2014).

Opetusmateriaali on kehitetty pilotointien ja niihin osallistuneiden opettajien palautteiden perusteella. Tunneilla esiin nousseet lukuisat lasten kysymykset ja pohdinnat on otettu huomioon materiaalin sisällössä. Opettajilta saadussa palautteessa on kiitetty vaikealta tuntuvan teeman sanoittamista, selkeää ja monipuolista tuntirakennetta sekä ikätasoisista lähestymistapaa.

Tämän opettajan oppaan avulla haluamme tarjota sinulle selkeät ohjeet oppituntiin valmistautumiseen. Oppaassa on valmis diaesitys, tuntisuunnitelmat ja monisteet, joita voit hyödyntää opetuksessasi.

Toivon, että opas tarjoaa sinulle hyödyllistä tietoa ja työvälineitä lasten turva- ja tunteitaisten tukemiseen!

Helsingissä, 19.1.2024

Heini Kärkkäinen
Projektipäällikkö
Kaupunki kuuluu kaikille -hanke

Opetusmateriaalin käyttö:

Miten materiaalia käytetään?

- Opetusmateriaali koostuu kahdesta 45 minuutin oppitunnista, joihin löydät oppaasta valmiit tuntisuunnitelmat ja materiaalit. Oppituntien välillä kannattaa pitää välitunti tai muu tauko.
- Oppitunnit pohjautuvat PowerPoint-esitykseen. Oppaasta selviää tehtävät, jotka täytyy tulostaa oppilaille ennen tunnin alkua. Valitse tehtävämonisteista tavutetut versiot aloitteleville lukijoille.
- Tuntisuunnitelmissa on otettu huomioon tehtävien alas- ja ylöspäin eriyttäminen, jotka tunnistat alas- tai ylöspäin osoittavasta nuolesta.

↑ Ylöspäin eriyttäminen

↓ Alaspäin eriyttäminen

↑↓ Ylös- tai alaspäin eriyttäminen

- Tuntisuunnitelmaan on merkitty arvio tehtävän kestosta. Aikaa kannattaa soveltaa tilanteen mukaan.
- Opetusmateriaali on suunniteltu omaksi yhtenäiseksi kokonaisuudekseen, mutta sen sisältöjä voidaan hyödyntää myös osana eri oppiaineiden oppitunteja tai monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Sisältöjä voidaan hyödyntää myös silloin, kun oppituntien aiheet nousevat esiin oppilaiden toimesta ja on tarve vahvistaa oppilaiden turva- ja tunnetaitoja.

Mitä minun kannattaa huomioida?

- Vahvista oppilaiden turvallisuuden tunnetta luomalla luottamuksellinen ilmapiiri luokkaan. Anna lasten kysyä ja kertoa omista kokemuksistaan päihtyneiden tai sekavasti käyttäytyvien ihmisten kohtaamisesta kaupungilla.
- Huomioi, että aihe voi herättää erilaisia tunteita lapsissa. Jos oppilas kertoo oppitunnilla huolta herättävästä kotitilanteesta, voit sanoa lapselle: ”Hyvä, kun kerroit. Keskustellaan tästä kahdestaan lisää oppitunnin jälkeen.” Ohjaa keskustelu takaisin yleiselle tasolle. Keskustele mahdollisimman pian lapsen kanssa kahdestaan ja huolen herätessä konsultoi oppilashuoltoryhmää ja toimi koulun ohjeistuksen mukaisesti. Tarvittaessa tee lastensuojeluilmoitus.

→

- Jos lasten kokemukset nostavat huolen asuinalueen turvattomuudesta, koulun kannattaa olla yhteydessä kunnan turvallisuudesta vastaavaan henkilöön.
- Mikäli koulun lähellä on päihtyneitä ihmisiä ja tilanteeseen kaivataan tukea, voi koulujen yhteistyökumppaneina toimia etsivä lähityö, aikuissosiaalityö tai päihdetyöhön erikoistuneet järjestöt. Poliisi hoitaa akuutit tilanteet.

Miten huoltajia tiedotetaan?

- Oppitunneista kannattaa tiedottaa huoltajia jo etukäteen. Oppitunnilla annetaan kotitehtävä, joka lapsen on tarkoitus tehdä yhdessä kotiväen/huoltajan kanssa.
- Tässä mallipohja, jota voit hyödyntää tiedottaessasi huoltajia:

Lapsesi osallistuu koulussa järjestettävälle Kaupunki kuuluu kaikille -oppitunnille. Päihtyneen tai sekavasti käyttäytyvän ihmisen kohtaaminen kaupungilla voi tuntua lapsesta hämmäntävältä tai pelottavalta. Avoin keskustelu aikuisen kanssa sekä turvataitokasvatus takaavat, ettei lapsi jää pohdintojensa kanssa yksin ja osaa toimia pelottavalta tuntuissa tilanteissa.

Oppitunnilla keskustellaan turvallisuudesta ja pohditaan, miten lapsi voi toimia turvallisesti, esimerkiksi kohdatessaan päihtyneitä tai sekavasti käyttäytyviä henkilöitä. Lisäksi tunnilla keskustellaan erilaisista ihmisistä ja elämäntilanteista.

Kiitos, kun otat opetusmateriaalin käyttöösi! Annathan siitä vielä palautetta:

<https://q.surveypal.com/kaupunki-staden>

Lasten pohdintoja päihteistä

Vastaajana asiantuntija Inari Viskari.

Miksi aikuiset käyttävät päihteitä?

- Siihen on paljon eri syitä. Jotkut käyttävät rentoutuakseen, jotkut vaikkapa unohtaakseen murheensa. Ongelmana on se, että varsinkaan huolet ja murheet eivät päihteitä käyttämällä poistu, vaan pahentuvat.

Kaikki aikuiset eivät käytä päihteitä. Suuri osa aikuisista käyttää esimerkiksi alkoholia harvoin, silloin tällöin ja vain vähän kerrallaan, jolloin siitä ei ole haittaa muille.

Miksi jotkut aikuiset ovat kaupungilla humalassa?

- Osa käyttää alkoholia kerralla liikaa niin, että humalatilan huomaa. Lisäksi on pieni joukko ihmisiä, jotka käyttävät haitallisesti laittomia päihteitä (huumeita). Joidenkin kohdalla päihtymystila aiheuttaa poikkeavaa käyttäytymistä.

Huumeista riippuvaisten ihmisten määrä on valitettavasti lisääntynyt, ja siksi heitä näkyy enemmän kaupungilla. Osalla näistä ihmisistä ei ole kotia, eikä mitään paikkaa, missä he voisivat viettää aikaansa.

Miksi aikuiset istuvat aina samassa paikassa?

- Päihtyneet ihmiset haluavat myös tavata toisiaan ja hengaila heille tutuissa paikoissa ihan niin kuin me muutkin. Heillä on tähän täysi oikeus, sillä kaupunki kuuluu kaikille.

Kiroilu ja huutaminen pelottavat.

- Kiroilu ja huutaminen pelottaa monia ihmisiä, myös minua. Sitä ei kuitenkaan tarvitse sietää. Päihtynyt ihminen ei aina ymmärrä, että hänen äänensävyensä voi olla kova tai että hän käyttäytyy ja puhuu eri tavalla kuin silloin, kun ei ole päihtynyt.

→

Kaupan edessä on aikuisia, jotka juovat alkoholia. Minua jännittää kulkea siitä ohi.

- Päihtynyt ihminen ei välttämättä ymmärrä, että hänen juomisensa voi tuntua lapsesta pelottavalta.

Alkoholin juominen kaupan edessä on kiellettyä. Jotkut ihmiset eivät kuitenkaan välitä säännöistä ja jotkut ihmiset eivät kykene noudattamaan niitä. Usein paikalle kutsutaan vartija ja he lähtevät pois.

Olisi hienoa, jos meillä olisi kaduilla enemmän ihmisiä, jotka kävisivät paikoissa, joissa päihtyneet viettävät aikaa. He voisivat keskustella ja ohjata päihteitä käyttäviä ystävällisesti siirtymään toiseen paikkaan tai palveluihin.

Mitä tapahtuu, jos käyttää liikaa päihteitä?

- Liikakäytöstä voi seurata monenlaisia ikäviä oireita ja haittoja. Se riippuu mitä päihdettä käytetään, kuinka usein, ja kuinka paljon kerralla. Kaikkein vaarallisinta on usean eri päihteen samanaikainen käyttö. Huumeiden käyttö ei ole koskaan täysin turvallista tai haitatonta.

Voiko päihderiippuvuudesta parantua?

- Kyllä. Toipumisessa voi kuitenkin mennä aikaa. Päihteiden pitkäaikainen käyttö aiheuttaa monenlaisia ongelmia. Käyttöä voi olla vaikea lopettaa, koska se aiheuttaa monenlaista huonoa oloa, esimerkiksi kipua, pahoinvointia ja ahdistuneisuutta.

Jos ihmisellä on vakava päihdeongelma, kyseessä on sairaus, jota voi, ja pitää hoitaa. Usein ihmiset tarvitsevat apua muihinkin asioihin, sillä monilla on myös mielenterveysongelmia.

Onko aikuisten hankala pyytää apua?

- Avun pyytäminen voi olla vaikeaa, koska osa ihmisistä kokee häpeää päihteiden käytöstään tai siihen liittyvistä ongelmista. Ihmisiä, joilla on päihderiippuvuus ei välttämättä kohdella samalla tavalla ystävällisesti kuin niitä ihmisiä, joilla on jokin muu sairaus, kuten vaikka diabetes. Jos kokee huonoa kohtelua ja ikävää puhetta, ei välttämättä halua hakea apua.

Päihteet eivät tee ihmisestä pahaa.

- Päihteet voivat joissakin ihmisissä, varsinkin liikaa käytettynä, aiheuttaa muutoksia käyttäytymisessä. Sanoisin, että päihteet eivät tee ihmisestä pahaa, mutta ihminen voi käyttäytyä huonosti päihteiden vaikutuksen alaisena.

Paha ihminen on mielestäni sellainen, joka haluaa vahingoittaa tahallaan muita ihmisiä. Jotkut päihteistä riippuvaiset ihmiset joutuvat varastamaan esimerkiksi kaupasta, että he saavat rahaa päihteisiin. Ajattelen, että heidän tekonsa ovat väärin, mutta siitä huolimatta he tarvitsisivat apua ja tukea niin, että heidän ei tarvitsisi varastaa. Pitää myös muistaa, että kaikki päihteitä käyttävät ihmiset eivät varasta tai aiheuta häiriöitä muille.

Toivottavasti kaikki menee hyvin.

- Samaa minäkin toivon! Vaikka kaikilla ihmisillä ei mene hyvin, on kaikista ihmisistä pidettävä huolta ja muistettava, että jokainen ihminen on tärkeä.

Lasten esittämiin kysymyksiin ja pohdintoihin vastaa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija Inari Viskari. Hän on tehnyt pitkän uran kaupunkiturvallisuuden lisäämisen ja stigman poistamisen puolesta. Kaupunki kuuluu kaikille -toiminta sai alkunsa Inarin tekemästä naapurustotyöstä Sininauhasäätiön Ruusulankadun asumisyksiköstä Helsingissä vuonna 2013.

Lue lisää stigmasta [Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta](#).

Poliisin toimintasuositukset lapsille tilanteisiin, joissa lapsi kohtaa päihtyneen tai sekavasti käyttäytyvän henkilön

Päihteiden vaikutuksen vuoksi jotkut ihmiset saattavat käyttäytyä sekavasti. Päihtynyt tai sekavasti käyttäytyvä ihminen ei yleensä tee sivullisille pahaa, mutta tilanteet saattavat vaikuttaa joskus pelottavilta. Erityisesti lapset ja nuoret kokevat turvattomiksi paikat, joissa on julkista päihteiden käyttöä ja sekavasti käyttäytyviä ihmisiä. Tällaiset tilanteet ja paikat kannattaa kiertää. Suuri osa päihteitä käyttävistä ihmisistä käyttäytyy rauhallisesti, mutta valitettavasti eivät kaikki.

Aikuisilla on tärkeä tehtävä lasten turvallisuuden tunteen tukemisessa. Kun ympäristön ilmiöistä on lapsen kanssa etukäteen puhuttu, hän pystyy helpommin tunnistamaan ja ennakoimaan turvattomat tilanteet.

Kerro lapselle, että ulkona voi tulla vastaan erilaisia ihmisiä ja yllättäviä tilanteita. Opetä hänelle, miten toimia, jos pelottaa. Kannusta lasta kertomaan kaikenlaisista kohtaamisista ja jännittävistä tilanteista turvalliselle aikuiselle, kuten vanhemmille tai opettajalle.

Poliisi on koonnut toimintasuositukset erilaisiin turvattomiin tilanteisiin. Hyödynnä suosituksia pohtiessasi lapsen kanssa, mitä turvallisia valintoja hänen kannattaa ulkona yksin liikkueessaan tehdä.

Toimi näin:

JOS NÄET SEKAVASTI KÄYTTÄYTYVÄN IHMISEN

- Kävele reippaasti pelottavalta tuntuvan ihmisen ohi, älä pysähdy, vaan jatka matkaa.
- Sinun ei tarvitse puhua vieraiden ihmisten kanssa tai vastata kysymyksiin.
- Jos näet tappelun tai sinua pelottaa, pidä etäisyyttä, esimerkiksi vaihtamalla tien puolta tai siirtymällä kauemmas.
- Kerro aina turvalliselle aikuiselle, kun jokin asia pelottaa.

JOS KOHTAAT PÄIHTYNEEN IHMISEN BUSSISSA TAI JUNASSA

- Jos viereesi tulee pelottava henkilö tai joku häiriköi, vaihda reippaasti paikkaa. Voit mennä istumaan jonkun turvallisen aikuisen viereen.
- Voit myös kertoa asiasta kuljettajalle tai lähellä olevalle aikuiselle, mitä on tapahtunut.
- Voit myös ennakoida tilannetta istumalla käytävän puoleiselle paikalle bussissa tai junassa, jolloin pääset vaihtamaan paikkaa helpommin. Valitse istumapaikka bussissa edestä, kuljettajan läheltä, jolloin saat apua aikuiselta helpommin tarvittaessa.

JOS JOKU ON ILKEÄ TAI HUUTAA SINULLE

- Poistu tilanteesta ja jätä kommentit huomioimatta.
- Älä koskaan väittele tai haasta riitaa sekavasti käyttäytyvän ihmisen kanssa.
- Kerro tapahtuneesta vanhemmille tai muulle luotettavalle aikuiselle, jotta et jää yksin murehtimaan tapahtunutta.

JOS JOKU PYYTÄÄ SINULTA JOTAIN

- Voit olla vastaamatta, kun sinulta pyydetään jotain. Jatka matkaasi tai mene kauemmaksi.
- Pidä etäisyyttä tilanteessa, jossa sekavalta vaikuttava ihminen puhuu sinulle.
- Jos vastaat henkilölle, niin puhu lyhyesti ja kohteliaasti sekä poistu paikalta.
- Jos joku pyytää puhelintasi lainaksi, voit sanoa: ”En saa lainata puhelintani kenellekään”.
- Jos joku tulee pyytämään sinulta jotain, esimerkiksi rahaa, voit vastata ystävällisesti: ”Anteeksi, minulla ei ole rahaa”.

JOS JOKU YRITTÄÄ VIEDÄ SINULTA JOTAIN

- Kiellä kovalla äänellä henkilöä ottamasta tavaraa, juokse karkuun ja huuda apua kovalla äänellä.
- Jos tämä ei auta, anna tavara pois, sillä olet tavaraa arvokkaampi. Oma turvallisuutesi on tärkeintä.
- Kerro asiasta heti vanhemmille tai jollekin aikuiselle, joka on lähettyvillä. Tarvittaessa soittakaa yhdessä hätänumeroon.

JOS JOKU LÄHTEE SEURAAMAAN SINUA

- Pyydä reippaasti apua lähellä olevalta aikuiselta.
- Mene sisälle esimerkiksi kauppaan, kirjastoon, kioskiin, kahvilaan tai paikkaan, jossa on muita ihmisiä. Kerro heti jollekin aikuiselle tapahtumasta.
- Juokse karkuun ja huuda apua kovalla äänellä.

Pelottavissa tilanteissa voit aina soittaa hätänumeroon 112, jolloin poliisi tulee avuksesi.

Toimintasuositukset on tehty yhteistyössä Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävän toimintalinjan kanssa Kaupunki kuuluu kaikille -opetusmateriaali | Luokka-asteet 1–2

Oppitunti 1

Tunnin kulku (45 min):

1. Aloitus ja aiheeseen virittäytyminen
2. Tarina
3. Keskustelua päihteistä
4. Pohdintatehtävät ryhmissä
5. Toimintaohjeet turvattomiin tilanteisiin

1. Aloitus ja aiheeseen virittäytyminen

Tehtävän tavoitteet:

- Virittäytyä aiheeseen ja tutustua oppitunnin sisältöihin.

Tehtävän kesto:

5 minuuttia

Tehtävän ohjeet:

Oppilaille kerrotaan, että oppitunnilla keskustellaan turvallisuudesta, turvallisesta liikkumisesta sekä jännittävistä tilanteista, joita voi tulla vastaan esimerkiksi koulumatkalla tai kaupungilla. Tutustutaan kaupunkikuvaan ja pohditaan yhdessä, mitä tarkoittaa ”kaupunki kuuluu kaikille”?

2. Tarina

Tehtävän tavoitteet:

- Oppilas oppii tarinan avulla, mitä alkoholi on, ja miten se voi vaikuttaa ihmisen käytökseen.
- Oppilas pohtii, kenelle voi puhua asioistaan, ja millaisista asioista kannattaa kertoa aikuiselle.
- Oppilas tunnistaa erilaisia tunteita ja niiden ilmaisutapoja.

Tehtävän kesto:

15 minuuttia

Tarvittavat välineet ja tulostusohjeet:

Tarina ja kysymykset, jotka kannattaa tulostaa opettajalle kaksipuolisena.

Tehtävän ohjeet:

Tarkastellaan yhdessä tarinaan liittyvää kuvaa - mitä kuvassa tapahtuu. Opettaja lukee luokalle tarinan ”Torin viisain harakka”, jonka jälkeen tarinasta keskustellaan kysymysten pohjalta.

Tarina: Torin viisain harakka

Tässä ovat sisarukset Siiri ja Valtteri, jotka ovat matkalla kauppaan herkuostoksille. Matkalla he huomaavat jotain kiinnostavaa. Tien varrella näkyy tyhjiä pulloja ja tölkkejä maassa. Siiri ja Valtteri katsovat toisiaan innostuneina – ehkä he voisivat kerätä ne ja maksaa niillä herkut! Niinpä he alkavat kerätä tölkkejä ja laittavat ne kassiinsa. ”Karkkihan on sitten aivan ilmaista”, lapset riemuitsevat!

Kauppan edessä he huomaavat joukon aikuisia, jotka puhuvat aika kovaan ääneen ja käyttäytyvät vähän oudosti. Valtteri huomaa, että aikuisilla on monta samanlaista tölkkiä kuin lapsilla kassissaan. Lapset ovat nähneet heidät aiemminkin ja ihmetelleet tilannetta.

Yhtäkkiä heidän tuttu harakkaystävänsä liitelee paikalle. He ovat tunteneet toisensa jo pitkään. Lapset rakastavat jutella harakan kanssa, koska sillä on huippukiinnostavia tarinoita torin ihmisistä, ja siltä uskaltaa aina kysyä mistä asiasta vain.

Harakka jarruttaa lentoaan ja tekee vauhdikkaan lentokäännöksen, jotta se pääsee laskeutumaan lasten lähelle. Lapsia naurattaa harakan kurvaileva lento, joka on suoraan kuin vuoristoradasta.

”Kraak! Mitä minun lempi-ihmisilleni kuuluu tänään?” Harakka kysyy uteliaana.

Siiri ja Valtteri tervehtivät harakkaa iloisesti. Lapsilla on heti mielessään kysymys, joka on askarruttanut heitä pitkään. ”Keitä nuo aikuiset ovat ja mitä he oikein tekevät?” Siiri ja Valtteri kysyvät yhteen ääneen.

Harakka raakkuu iloisesti tietävänsä ja näkevänsä kaiken, mitä kaupan edessä tapahtuu. Se katsoo lapsia viisas ilme silmissään ja pyytää heidät viereensä, jotta se voi kertoa ihmisystävillään aikuisten maailmasta.

”Minä tunnen nuo aikuiset! He usein viettävät aikaansa rappusilla ja juovat alkoholia. Se ei ole mikään lasten juttu, vaan aikuisten juoma, joka voi saada aikaan erilaisia tunteita”, harakka kertoo tietäväisesti.

Siiri toteaa: ”Ainakin se saa heidät puhumaan kovaan ääneen.”

Harakka kallistelee päätään ja miettii, miten tämän voi selittää sopivasti. Asia ei nimittäin ole niin yksinkertainen. Harakka selittää: ”Joskus alkoholi saa jotkut nauramaan äänekkäästi, kun taas toiset voivat muuttua vähän sekaviksi tai kiukkuisiksi. Se vaikuttaa ihmisiin eri tavoin.”

Valtteri ihmettelee: ”Onpa omituista, että sama juoma voi tehdä ihmisistä niin erilaisia.”

Harakka on samaa mieltä ja lisää: ”Siksi kannattaa olla tarkkana, kun ei voi tietää, miten joku käyttäytyy, jos on juonut paljon alkoholia.”

Siiri toteaa: ”Parempi siis pitää vähän etäisyyttä, kun ei voi olla varma, millä tuulella aikuisten juomaa juonut on.”

Harakan jalka alkaa vipattaa ja sen tekee mieli lähteä lentoon. Ennen lähtöään, se vielä antaa vinkin lapsille: ”Niinpä, on hyvä olla varovainen! Minä ainakin kierrän vähän kauempaa, kun vatsassa kipristää. Tämä neuvo sopii ihan kaikkiin jännittäviin tilanteisiin elämässä. Näin minä pysyn tällaisena lentolintuna!”

Harakka vielä jatkaa: ”On kuitenkin hyvä tietää, että hekin ovat ihan tavallisia ihmisiä, eivätkä kaikki käyttäydy samalla tavalla, vaikka olisivatkin juoneet jotain. Onneksi suurin osa on ystävällisiä ja käyttäytyy ihan rauhallisesti, eikä heitä tarvitse pelätä.”

”Kiitos harakka, olet aina niin viisas ja autat meitä ymmärtämään asioita!”, Valtteri kiittää harakkaa hymyillen.

Harakka alkaa pomppia innosta ja huudahtaa: ”Hei, lapset! Kiitos, kun sanoitte noin kivasti minulle! Nyt käynnistän siipeni ja lähdän lentämään kuin hurjapääh!”

Kysy oppilailta:

- **Miksi Siiri ja Valtteri pitävät harakasta?**
 - Harakka on kaikkietävä ja viisas ja lapset uskaltavat kysyä häneltä kaikesta. Harakan kanssa on hauska jutella, koska sillä on kiinnostavia tarinoita kerrottavana.
- **Keneltä sinä voit kysyä asioita, joita mietit?**
 - Esimerkiksi vanhemmilta, opettajalta tai joltain muulta luotettavalta henkilöltä.
- **Millaisista asioista kannattaa kertoa aikuiselle?**
 - Kaikenlaisista asioista, mutta erityisesti niistä, jotka mietityttävät ja joista ei meinaa uskaltaa kertoa.
- **Millaisista asioista voi tuntua vaikealta kertoa aikuiselle?**
 - Esimerkiksi, jos on tehnyt jotain, mihin ei ole lupaa tai ajattelee, että aikuinen suuttuu. Kertominen vaatii rohkeutta. Usein ajattelee, että aikuinen voi suuttua, mutta oikeasti hän ilahtuu siitä, että kerrot. Turvalliselle aikuiselle, kuten vanhemmalle kannattaa aina kertoa, jotta ei jää yksin huoliensa kanssa.
- **Tarinassa harakan vatsaa kipristeli, eli harakkaa jännitti. Missä kaikkialla muualla kuin vatsassa jännitys ja pelko voi tuntua?**
 - Jokaisella voi tuntua tunteet hieman eri tavalla tai eri kohdassa kehoa. Pelko voi tuntua esimerkiksi vatsassa kipristelynä, puristavana tunteena rinnassa, kiihtyneenä hengityksenä, sydämen nopeampana hakkauksena, jalkojen tutinana tai äänen värinä.
- **Tarinassa puhuttiin alkoholista. Mitä se on?**
 - Alkoholilla on aikuisten juoma. Esimerkiksi olut tai viini on alkoholia.
 - Se voi saada ihmisen käyttäytymään esimerkiksi hassusti, sekavasti tai kiukkuisesti ja se vaikuttaa ihmisiin eri tavoin.
- **Oletko sinä joskus nähnyt ulkona liikkuessasi ihmisiä, jotka juovat alkoholia?**
 - Anna lasten kertoa omista kokemuksistaan.

3. Keskustelua päihteistä

Tehtävän tavoitteet:

- Oppilas osaa nimetä päihteiksi alkoholin, tupakan ja huumeet.
- Oppilas ymmärtää, miten päihteet vaikuttavat ihmisen terveyteen ja toimintaan.

Tehtävän kesto:

5 minuuttia

Tehtävän ohjeet:

Käydään opettajajohtoisesti lyhyesti läpi eri päihteet ja niiden vaikutus ihmiseen.

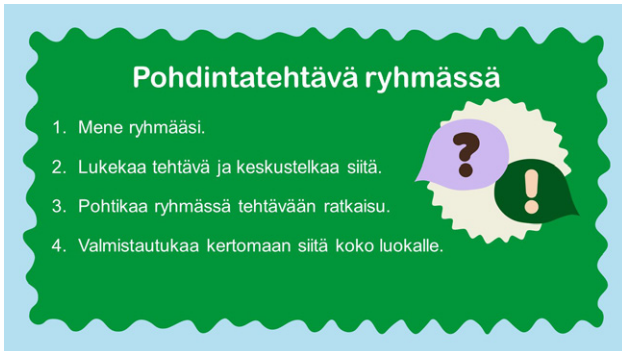
Kysy oppilailta:

• Mitä ovat päihteet?

- Alkoholi, nikotiinituotteet ja huumeet ovat päihteitä. Ne ovat kiellettyjä lapsilta. Alkoholi on aikuisten juoma, esimerkiksi olut tai viini. Nikotiinituotteita ovat esimerkiksi tupakka, nuuska ja vape (sähkötupakka). Huumeet ovat vaarallisia aineita, jotka ovat Suomessa laittomia. Päihteet voivat olla terveydelle haitallisia ja ne voivat muuttaa ihmisen käytöstä.
- Päihteet voivat saada ihmisen käyttäytymään erilaisella tavalla, esimerkiksi hilpeästi, oudosti tai sekavasti. Tällöin ihminen voi puhua kovalla äänellä tai epäselvästi. Tai voi kävellä kömpelösti tai horjahdella. Tätä sanotaan humalaksi.
- Monet eivät käytä päihteitä ollenkaan. Jotkut aikuiset voivat käyttää päihteitä joskus tai vähän, esimerkiksi juo saunajuoman niin, että se ei muuta hänen käytöstään tai vaikuta terveyteen. Jotkut taas käyttävät päihteitä paljon tai usein, jolloin se vaikuttaa heidän käyttökseen ja terveyteensä.
- Kun päihteitä käytetään usein, voi niihin tulla riippuvaiseksi, eli jäädä koukkuun. Silloin ihminen ajattelee jatkuvasti päihdettä ja haluaa lisää sitä. Riippuvuuden vuoksi päihteiden käyttö jatkuu ja käyttöä voi olla vaikea lopettaa, vaikka haluaisi. Päihderiippuvuus on sairaus, mutta siitä on mahdollista toipua hoidon avulla.

Oppilailta saattaa joskus tulla kommentteja läheisen päihteiden käytöstä, jolloin keskustelu tulee siirtää takaisin yleiselle tasolle. Huolen herätessä lapsen oman opettajan kannattaa jatkaa keskustelua lapsen kanssa kahdestaan oppitunnin jälkeen ja tarvittaessa tehdä toimenpiteitä koulun ohjeistuksen mukaisesti.

4. Pohdintatehtävät ryhmässä

Tehtävän tavoitteet:

- Oppilas oppii ennakoimaan ja tunnistamaan vaaratilanteita.
- Oppilas keksii tapoja toimia pelottavalta tuntuissa tilanteissa turvallisesti ja osaa hyödyntää niitä arjessaan.
- Oppilas kehittää ryhmässä toimimisen taitojaan.

Tehtävän kesto:

15 minuuttia sisältäen ryhmätyöskentelyn ja tehtävien purkukeskustelun

Tarvittavat välineet ja tulostusohjeet:

Tulostetut pohdintatehtävät. Tulosta jokaiselle ryhmälle oma pohdintatehtävänsä, joita on yhteensä viisi.

Tehtävän ohjeet:

Oppilaat jaetaan viiteen pienryhmään. Jokainen ryhmä saa eri pohdintatehtävän, joka heidän tulee ryhmässä ratkaista. Opettaja kiertää luokassa ja auttaa tarvittaessa. Lopuksi kukin ryhmä kertoo tehtävänsä ja ratkaisunsa koko luokalle. Opettaja täydentää vastauksia tarvittaessa valmiiden vastausten perusteella. Toimintasuositukset on tehty yhteistyössä Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävän toimintalinjan kanssa.

Eriyttäminen:

- ↓ Käytä ainakin 1.-luokkalaisten kanssa tavutettuja pohdintatehtäviä.
- ↑ Voitte pohtia tehtäviä koko ryhmän kanssa, jolloin tehtäviä ei tarvitse tulostaa.
- ↑↓ Valitse pohdintatehtävistä ryhmällesi sopivimmat. Loput pohdintatehtävät löydät PowerPoint-diojen lopusta, josta voit siirtää ne muiden pohdintatehtävien joukkoon.
- ↑ Voitte ratkoa tehtäviä myös piste- tai rastityöskentelynä, jolloin aikaa on hyvä varata enemmän.

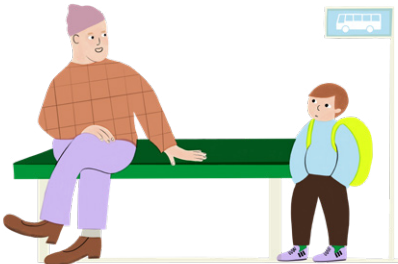
Oppitunnille valmiiksi valitut pohdintatehtävät:

Kuva tilanteesta	Pohdintatehtävä	Vastaus
	<p>Olet menossa kaverisi luo. Oven edessä istuu kaksi aikuista, jotka juovat alkoholia. Miten toimit?</p>	<p>Kierrä toista kautta sisälle, jos mahdollista. Jos se ei ole mahdollista, voit myös pyytää apua lähellä olevalta aikuiselta tai soittaa vanhemillesi. Jos tilanne tuntuu rauhalliselta, voit myös kohteliaasti pyytää heitä siirtymään, mutta sinun ei ole pakko sanoa mitään, jos et halua. Pyydä tällöin apua aikuiselta.</p>
	<p>Olet linja-autossa matkalla kaverisi luo. Viereesi tulee istumaan sekavalta vaikuttava aikuinen. Miten toimit?</p>	<p>Jos viereesi tulee pelottava henkilö tai joku häiriköi, vaihda reippaasti paikkaa. Voit mennä istumaan jonkun turvallisen aikuisen viereen. Kerro asiasta kuljettajalle tai lähellä olevalle aikuiselle, mitä on tapahtunut.</p> <p>Linja-autossa tai junassa kannattaa istua käytävän puoleisella paikalla, jolloin pääset vaihtamaan paikkaa helpommin ja pääset tarvittaessa pyytämään apua itsellesi.</p>
	<p>Olet matkalla kotiin. Näet kadulla aikuisten porukan, joka huutaa ja riitelee keskenään. Miten toimit?</p>	<p>Sinun ei tarvitse ratkaista tätä riitaa, vaan jatka reippaasti matkaasi vaihtamalla tien puolta ja kiertämällä riitelevä porukka. Kerro turvalliselle aikuiselle.</p>

Kuva tilanteesta	Pohdintatehtävä	Vastaus
	<p>Odotat ulkona kaveriasi. Huomaat sekavasti käyttäytyvän aikuisen, joka puhuu ihmeellisiä asioita itsekseen. Miten toimit?</p>	<p>Siirry lähemmäs muita ihmisiä tai kulje kauemmas henkilöstä. Voit myös mennä rakennuksen tai kaupan sisään odottamaan kaveriasi.</p> <p>Voi olla, että henkilö on käyttänyt päihteitä niin paljon, että hänen käytöksensä on sekavaa. Ihminen voi käyttäytyä sekavasti myös, vaikka ei olisi käyttänyt päihteitä. Hänellä voi olla esim. jokin mielenterveyden häiriö.</p>
	<p>Kävelet kaverisi kanssa kirjastoon. Tuntematon henkilö huutelee ikävästi teille. Miten toimitte?</p>	<p>Kulkekaa ohi, ei kannata jäädä paikalle kuuntelemaan huuteluita tai vastata. Joskus joku voi purkaa pahaa oloaan muihin, vaikka se ei ole oikein. Kerro aikuiselle tapahtuneesta, esimerkiksi kirjastonhoitajalle.</p>

Oppitunnin vaihtoehtoiset pohdintatehtävät:

Siirry pohdintatehtäviin ilman tavuja.
Siirry tavutettuihin pohdintatehtäviin.

Kuva tilanteesta	Pohdintatehtävä	Vastaus
	<p>Odotat linja-autoa. Tuntematon aikuinen pyytää viereensä istumaan. Miten toimit?</p>	<p>Tuntemattoman viereen ei tarvitse mennä istumaan, eikä vieraille tarvitse puhua, jos se tuntuu epämukavalta. Voit sanoa myös ei ja siirtyä kauemmas, jos tilanne tuntuu ahdistavalta. Kerro turvallisuudelle aikuiselle.</p>

Kuva tilanteesta	Pohdintatehtävä	Vastaus
	<p>Olet kaupan pihalla. Tuntematon henkilö pyytää sinulta rahaa. Miten toimit?</p>	<p>Sinun ei tarvitse antaa rahaa. Voit olla vastaamatta tai voit sanoa vain lyhyesti ”Anteeksi, minulla ei ole rahaa”. Pidä etäisyyttä tilanteessa, jossa sekavalta vaikuttava ihminen puhuu sinulle tai lähde pois tilanteesta.</p>
	<p>Odotat kaveriasi ulkona. Tuntematon henkilö yrittää ottaa reppusi. Miten toimit?</p>	<p>Kiellä kovalla äänellä henkilöä ottamasta reppua. Jos tämä ei auta, anna reppu pois. Juokse karkuun ja pyydä apua. Muista, että olet tavaraa arvokkaampi ja oma turvallisuutesi on tärkeintä.</p> <p>Kerro asiasta heti vanhemmille tai lähellä olevalle aikuiselle. Tarvittaessa soittakaa yhdessä hätänumeroon.</p>
	<p>Olet kaverisi kanssa leikkimässä ulkona. Tuntematon aikuinen lähtee seuraamaan teitä. Miten toimitte?</p>	<p>Pyydä reippaasti apua lähellä olevalta aikuiselta. Mene sisälle esimerkiksi kauppaan, kirjastoon, kioskiin tai paikkaan, jossa on muita ihmisiä. Kerro heti jollekin aikuiselle tapahtumasta. Tarvittaessa juokse karkuun ja huuda apua. Muista kertoa tilanteesta myöhemmin vanhemmillesi tai muulle aikuiselle.</p>
	<p>Olet kaverisi kanssa metsässä. Löydätte maasta ruiskun ja rikkiäisen pullon. Miten toimitte?</p>	<p>Jos näet ruiskun tai rikkiäisen lasipullon - älä koske niihin, vaan kerro aikuiselle tällaisesta löydöstä. Voit satuttaa itseäsi koskemalla niihin. Siksi on turvallisinta kertoa näistä aikuiselle.</p> <p>Aikuinen voi kerätä ne hanskoiden tai paperin kanssa turvallisesti pois, jotta kukaan ei satuta itseään niihin.</p>

5. Toimintaohjeet turvattomiin tilanteisiin

Tehtävän tavoitteet:

- Oppilas oppii toimintaohjeet turvattomiin tilanteisiin ja osaa käyttää niitä arjessaan.
- Oppilas ymmärtää, että voi itse vaikuttaa toiminnallaan omaan hyvinvointiinsa ja turvallisuuteensa.
- Oppilas osaa kuvailla, millainen on turvallinen aikuinen ja nimetä ainakin yhden turvallisen aikuisen elämässään.
- Oppilas tietää, miten ja milloin hätänumeroon tulee soittaa.

Tehtävän kesto:

5 minuuttia

Tehtävän ohjeet:

Käydään läpi toimintaohjeet pelottaviin tilanteisiin: sano ei, lähde pois ja kerro turvalliselle aikuiselle. Pohditaan yhdessä, kuka voisi olla turvallinen aikuinen.

Voit halutessasi tulostaa luokkaasi toimintaohjeista julisteen A3-koossa.

Kysy oppilailta:

- **Mikä on Suomen hätänumero?**
 - 112
- **Miten soitetaan hätänumeroon?**
 - Kerro, mitä ja missä on tapahtunut.
 - Vastaa kysymyksiin ja kuuntele ohjeita.
 - Sulje puhelin, kun olet saanut luvan.
- **Milloin soitetaan hätänumeroon?**
 - Hätätilanteissa. Jos vanhempasi tai muita aikuisia on paikalla, kerro hätätilanteesta ensin heille.
 - Hätätilanne on silloin, kun tarvitset poliisin, ambulanssin tai palokunnan paikalle. Soita, jos et ole varma tilanteesta. Puhelimessa sinulta kysytään kaikki tarvittavat kysymykset.
 - Hätänumeroon soitetaan ainoastaan hätätilanteessa. Siksi on hyvä tunnistaa tilanteet, joissa kannattaa soittaa hätäkeskukseen, ja joissa voit selvittää aikuisen avun turvin.

Oppilaille on hyvä kertoa, että ikävät tilanteet ovat todella harvinaisia ja suurin osa ihmistä on ystävällisiä ja käyttäytyy rauhallisesti. Joskus kuitenkin esimerkiksi runsas päihteiden käyttö tai jokin sairaus saa toimimaan eri tavalla. Siksi lapsen on tärkeää tietää, miten tulisi toimia turvallisesti.

Oppitunti 2

Tunnin kulku (45 min):

1. Video: Mitä tehdä, jos kaupungilla liikkuessa pelottaa
2. Oikein vai väärin -tehtävä
3. Rauhoittumisharjoitus
4. Värityskuva ja sokkelotehtävä
5. Kotitehtävä ja itsearviointi

1. Video: Mitä tehdä, jos kaupungilla liikkuesssa pelottaa

Tehtävän tavoitteet:

- Oppilas tietää, miten tulee toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa.

Tehtävän kesto:

5–10 minuuttia

Tarvittavat välineet:

Video ja internet-yhteys

Tehtävän ohjeet:

Katsotaan yhdessä video YouTubesta ”Mitä tehdä, jos kaupungilla liikkuesssa pelottaa.” Keskustellaan videon katsomisen jälkeen videosta: <https://ehyt.fi/turvallisuusvideo>

Videon rahoittaja: Helsingin kaupunki. Video on julkaistu Helsingin kaupungin luvalla. Videon tekijä: Tussitaikurit Oy / Marker Wizards Ltd.

Kysy oppilailta:

- Mitä sinulle jäi mieleen videosta?
- Millaisia reittejä kannattaa valita?
- Miten toimitisit, jos sinulta yritetään viedä jotain?
- Mistä voit hakea apua?

Videon toimintaohjeet:

1. Valitse reitti, jolla on muitakin kulkijoita. Vältä pimeitä metsä-
teitä ja tunneleita. Jos näet tappelun tai sinua pelottaa, vaihda
kadun puolta.
2. Kävele reippaasti pelottavan henkilön ohi. Vieraille ihmisille ei
tarvitse puhua, eikä saa jäädä väittelemään. Kulkuneuvossa
vaihda rohkeasti paikkaa.
3. Jos sinulta yritetään viedä jotain tai sinuun yritetään koskea,
sano rohkeasti ei. Mutta muista, että sinä olet tavaroita arvok-
kaampi.
4. Pyydä reippaasti apua lähellä olevalta aikuiselta. Voit mennä
esimerkiksi kauppaan, vaikket olisi ostamassa mitään.
5. Jos apua ei ole lähellä, soita 112 ja poliisi tulee avuksesi.
6. Keskustele pelottavista asioista luotettavan aikuisen kanssa.

2. Oikein vai väärin -tehtävä

**OIKEIN vai
VÄÄRIN
-tehtävä**

- Kuulet lauseita, joihin voit vastata joko oikein tai väärin.
- Kerro mielipiteesi peukalolla.
 - Peukalo ylös = oikein.
 - Peukalo alas = väärin.
- Keskustellaan yhdessä.

Tehtävän tavoitteet:

- Oppilas soveltaa aiemmin opittuaan turvallisuuteen liittyen.
- Oppilas arvioi väittämiä ja oppii perustelemaan vastauksensa.

Tehtävän kesto:

10 minuuttia

Tehtävän ohjeet:

Opettaja lukee väittämiä, johon voi vastata joko oikein tai väärin. Oppilaat kertovat mielipiteensä peukalolla. Opettaja mallintaa tämän oppilaille näyttämällä peukaloaan. Jos halutaan vastata oikein, näytetään peukaloa ylöspäin, ja jos halutaan vastata väärin, näytetään peukaloa alaspäin. Kunkin väittämän jälkeen kysytään oppilailta, miksi väittäminen on joko oikein tai väärin.

Eriyttäminen:

- ↓ Voit antaa oppilaiden keskustella väittämistä ensin pareittain tai ryhmissä.
- ↑ Tehtävään voidaan lisätä myös liikettä. Oppilaat voivat ilmaista mielipiteensä liikkumalla luokassa haluamaansa kohtaan esimerkiksi niin, että luokan etuosa edustaa oikein-vastausta ja takaosa väärin-vastausta.
- ↑↓ Puhututtaako jokin tilanne koululla erityisesti? Voit kehittää lisää väittämiä, jotka liittyvät aiheeseen.

Väittämät:

- **Lapsi saa mennä kaupungille ilman vanhempien lupaa.**
 - **Väärin.** Vanhemmat tai huoltajat haluavat tietää, missä liikut, koska jos sinulle sattuisi jotain, he voivat helpommin auttaa sinua, kun he tietävät, missä olet.
- **Jännittävistä tilanteista kannattaa kertoa aikuiselle.**
 - **Oikein.** Kaikenlaisista pelottavista, jännittävistä tai turvattomista kohtaamisista pitää kertoa aikuiselle, jotta sinun ei tarvitse olla näiden asioiden kanssa yksin ja aikuinen voi olla tukenasi.
- **Lapsi saa kerätä maasta rikkinäisen lasipullon tai ruiskun.**
 - **Väärin.** Jos näet ruiskun tai rikkinäisen lasipullon - älä koske niihin, vaan kerro aikuiselle tällaisesta löydöstä. Voit satuttaa itseäsi koskemalla niihin. Siksi on turvallisinta kertoa näistä aikuiselle.
 - Aikuinen voi kerätä ne hanskojen tai paperin kanssa turvallisesti pois, jotta kukaan ei satuta itseään niihin.
- **Otan vastaan karkkia, jonka tuntematon henkilö minulle tarjoaa.**
 - **Väärin.** Älä ota tuntemattomilta vastaan mitään, koska et voi tietää, mitä hän tarjoaa. Se voi olla jotain vaarallista tai joskus joku voi houkuttaa karkin avulla mukaansa. Siksi on tärkeää olla varovainen ja kieltäytyä. Lähde reippaasti pois tilanteesta ja kerro siitä turvalliselle aikuiselle.
- **Saan sanoa lopeta, jos joku käyttäytyy ikävästi.**
 - **Oikein.** Sinulla on lupa puolustaa itseäsi. Ikävää käytöstä ei tarvitse hyväksyä keneltäkään. Ikävistä tilanteista kannattaa aina kertoa aikuiselle.
 - Missä tilanteissa voisit sanoa lopeta?
 - Jos joku puhuu rumasti, kiusaa, käyttäytyy ikävästi tai tulee liian lähelle sinua.
- **Hätänumeroon saa soittaa pilapuheluita.**
 - **Väärin.** Hätänumeroon saa soittaa vain hätätilanteessa, koska turhat soitot ruuhkauttavat linjaa ja hidastavat avunsaantia niiltä, jotka todella tarvitsevat apua.

3. Rauhoittumisharjoitus

Rauhoittumistassu
Tee näin, kun haluat rauhoittaa kehoa ja mieltä.

- Avaa kätesi.
- Piirrä etusormella toisen käden reunoja hengityksen tahtiin:
 - Sisäänhengityksellä sormea ylöspäin.
 - Uloshengityksellä sormea alaspäin.
- Käy läpi kaikki sormet.

Tehtävän tavoitteet:

- Oppilas oppii tunnistamaan ja käsittelemään erilaisia kehon reaktioita ja tunteita, kuten pelkoa, jännitystä ja levottomuutta.
- Oppilas osaa hyödyntää syvähengitystä itsensä rauhoittamiseen.

Tehtävän kesto:

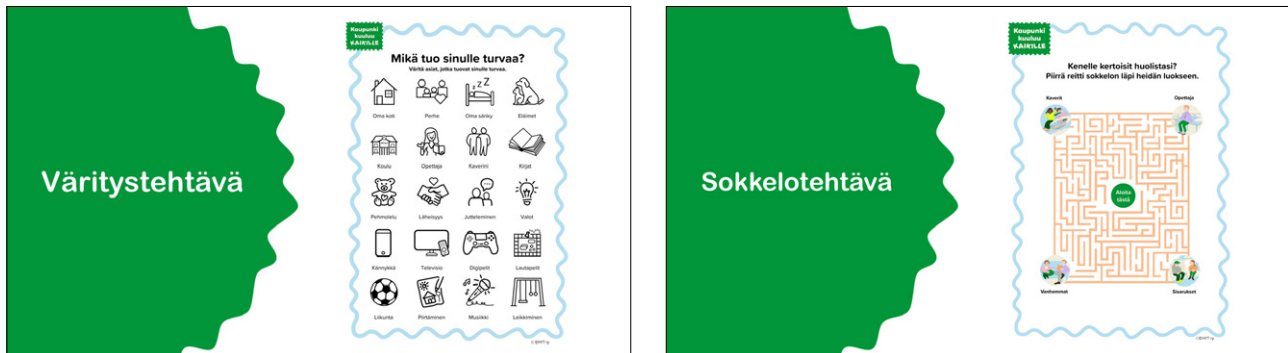
5 minuuttia

Tehtävän ohjeet:

Tehdään yhtä aikaa rauhoittumisharjoitus, jonka opettaja mallintaa luokan edessä. Rauhoittumistassun ohjeet:

1. Avaa kätesi.
2. Piirrä etusormella toisen käden reunoja hengityksen tahtiin:
 - Sisäänhengityksellä sormea ylöspäin.
 - Uloshengityksellä sormea alaspäin.
3. Käy läpi kaikki sormet.

4. Värityskuva ja sokkelotehtävä

Tehtävän tavoitteet:

- Oppilas oppii tunnistamaan turvallisuuden tunteen itsessä sekä tiedostamaan hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviä tekijöitä.
- Oppilas tunnistaa itselleen merkitykselliset ja turvaa tuovat asiat ja ihmiset elämässään.

Tehtävän kesto:

15–20 minuuttia

Tarvittavat välineet ja tulostusohjeet:

Värikynät sekä värityskuva ja sokkelotehtävä tulostettuna jokaiselle oppilaalle kaksipuolisena.

Tehtävän ohjeet:

Oppilaat saavat kaksipuoleisen monisteen, jossa toisella puolella on värityskuva ja toisella puolella sokkelotehtävä. Värityskuvassa oppilaat värittävät heille turvaa tuovia asioita ja ihmisiä elämässään. Sokkelotehtävässä oppilaat kulkevat kynällä sokkelon läpi reitin niiden luokse, joille kertoisivat huolistaan.

Opettaja ohjeistaa monisteen tehtävät ensin koko luokalle, jonka jälkeen tehtäviä tehdään itsenäisesti. Kerrataan ensin, mitä tarkoittaa turvallinen olo. Tehtävien tekemisen jälkeen voidaan keskustella tehtävistä yhdessä.

Jokaisella lapsella on oikeus olla ja elää turvassa. Turvallinen olo tarkoittaa sitä, että tunnet olevasi suojassa ja hyvässä paikassa,

jossa sinun ei tarvitse olla huolissasi. Kun tunnet olosi turvalliseksi, sinulla ei ole vaaran tai pelon tunnetta, vaan sinulla on rauhallinen ja hyvä olla.

Aikuisten tehtävä on suojella lapsia ja pitää heistä huolta. Turvallisia aikuisia voi olla esimerkiksi kotona, koulussa, harrastuksissa tai naapurustossa.

Eriyttäminen:

- ↓ Käytä ainakin 1.-luokkalaisten kanssa tavutettuja tehtävämönisteitä.
- ↑ Sokkelotehtävä itsessään on ylöspäin eriyttävä tehtävä niille, jotka suoriutuvat väritystehtävästä nopeammin.

Tehtävä kannattaa näyttää myös kotona aikuiselle, jolloin siitä voidaan keskustella.

5. Kotitehtävä ja itsearviointi

Tehtävän tavoitteet:

- Oppilas palauttaa oppitunnilla opitut asiat mieleensä.
- Herättää lapsen ja huoltajan välistä keskustelua turvallisuudesta ja lapsen kokemuksista.

Tehtävän kesto:

5 minuuttia

Tarvittavat välineet ja tulostusohjeet:

Moniste tulostettuna jokaiselle oppilaalle tai vaihtoehtoisesti viesti Wilman kautta kotiin.

Tehtävän ohjeet:

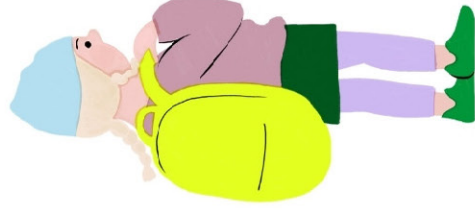
Opettaja kertoo oppilaille, että heidän kotitehtävänään on katsoa turvallisuusvideo. Kotitehtävän yhteydessä on viesti kotiin.

Tehtävämönisteeet ilman tavuja

Pohdintatehtävä

Olet menossa kaverisi luo.
Oven edessä istuvat kaksi
aikuisia, jotka juovat
alkoholia.

Miten toimit?

Pohdintatehtävä

Olet linja-autossa matkalla kaverisi luo. Viereesi tulee istumaan sekavalta vaikuttava aikuinen.

Miten toimit?

Pohdintatehtävä

Olet matkalla kotiin. Näet kadulla aikuisten porukan, joka huutaa ja riitelee keskenään.

Miten toimit?

Pohdintatehtävä

Odotat ulkona kaveriasi.

Huomaat sekavasti käyttäytyvän aikuisen, joka puhuu ihmeellisiä asioita itselleen.

Miten toimit?

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Pohdintatehtävä

Kävelet kaverisi kanssa kirjastoon. Tuntematon henkilö huutelee ikävästi teille.

Miten toimitte?

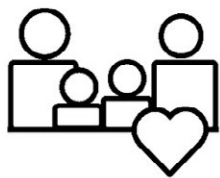

Mikä tuo sinulle turvaa?

Väritä asiat, jotka tuovat sinulle turvaa.

Oma koti

Perhe

Oma sänky

Eläimet

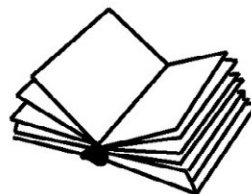
Koulu

Opettaja

Kaverini

Kirjat

Pehmolelu

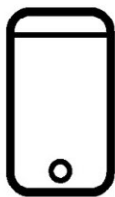
Läheisyys

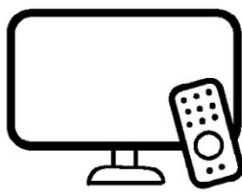
Jutteleminen

Valot

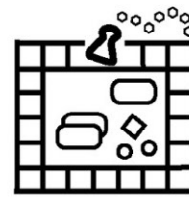
Kännykkä

Televisio

Digipelit

Lautapelit

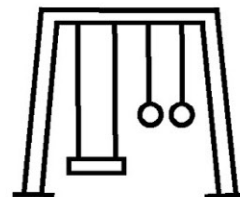
Liikunta

Piirtäminen

Musiikki

Leikkiminen

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Kenelle kertoisit huolestasi?

Piirrä reitti sokkelon läpi heidän luokseen.

Kaverit

Opettaja

Aloita
tästä

Vanhemmat

Sisarukset

Hei kotiväki!

Lapsenne on osallistunut Kaupunki kuuluu kaikille -oppitunneille koulussa.

Oppitunneilla lapset pohtivat, miten toimia turvallisesti, esimerkiksi kohdatessaan päihtyneitä tai sekavasti käyttäytyviä ihmisiä. Lapset oppivat kiertämään pelottavalta tuntuvat tilanteet, puolustamaan itseään sekä pyytämään apua turvallisilta aikuisilta. Lisäksi lapset oppivat ymmärtämään erilaisia ihmisiä ja elämäntilanteita.

Jo pienet lapset kohtaavat päihteisiin liittyviä tilanteita ympäristössään, mikä voi tuntua hämmentävältä tai pelottavalta. Siksi päihdeilmiöstä ja turvallisuudesta on tärkeää keskustella jo varhain sekä koulussa että kotona. Kysy siis lapseltasi, mitä hänelle jäi oppitunnilta mieleen ja osoita, että sinun kanssasi voi keskustella mistä asiasta vain!

Kotitehtävä - katsokaa yhdessä lyhyt video:

“Mitä tehdä, jos kaupungilla liikkussa pelottaa”.

<https://ehyt.fi/turvallisuusvideo>

Keskustelkaa videosta:

- Oletko joskus nähnyt ihmistä, joka on tuntunut pelottavalta?
- Miten toimit, jos näkisit päihtyneen henkilön?
- Keneltä voit pyytää apua, jos pelottaa?

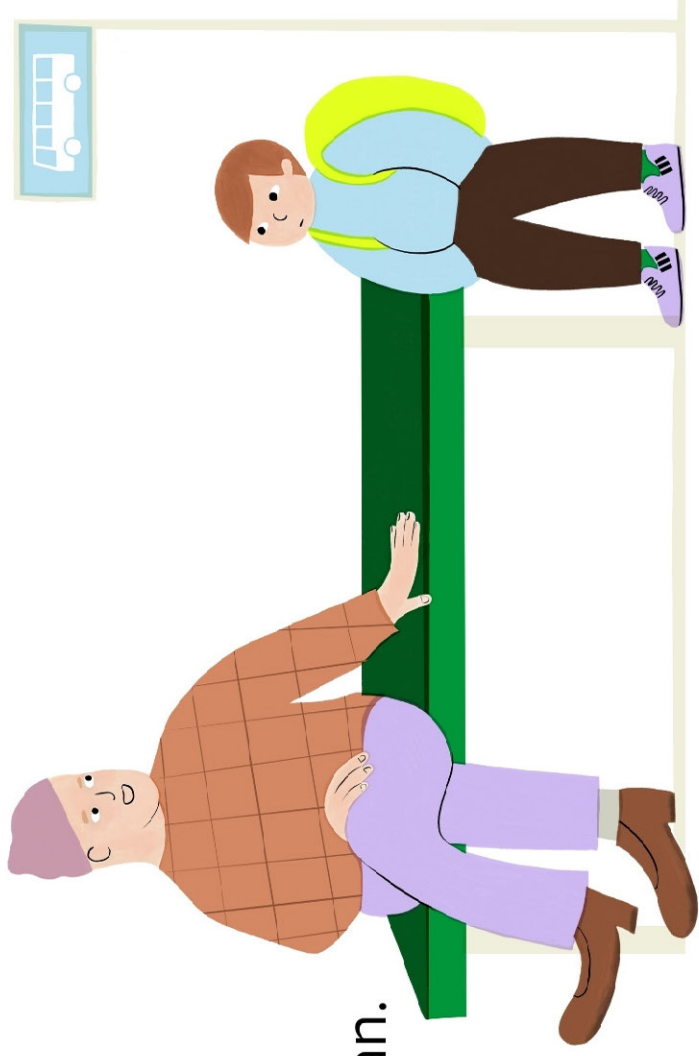
Kaupunki kuuluu kaikille on EHYT ry:n kehittämä toimintamalli lasten turva- ja tunnetaitojen vahvistamiseksi. www.ehyt.fi.

Vaihtoehtoiset pohdintatehtävät

Pohdintatehtävä

Odotat linja-autoa.
Tuntematon aikuinen
pyytää viereensä istumaan.

Miten toimit?

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Pohdintatehtävä

Olet kaupan pihalla.
Tuntematon henkilö
pyytää sinulta rahaa.

Miten toimit?

Pohdintatehtävä

Odotat kaveriasi ulkona.
Tuntematon henkilö yrittää
ottaa reppusi.

Miten toimit?

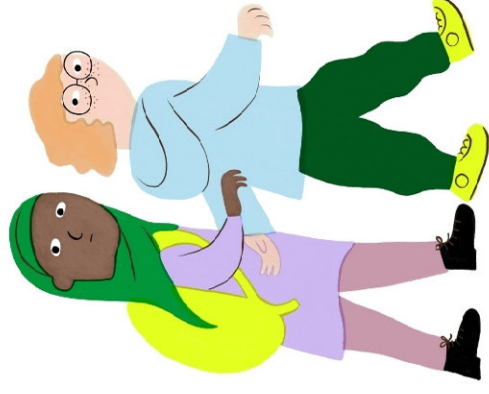
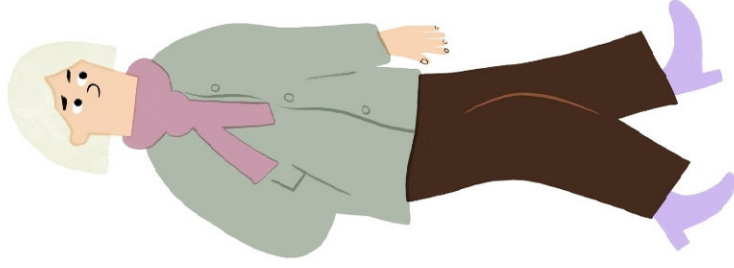

Pohdintatehtävä

Olet kaverisi kanssa
leikkimässä ulkona.

Tuntematon aikuinen
lähtee seuraamaan teitä.

Miten toimitte?

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Pohdintatehtävä

Olet kaverisi kanssa
metsässä. Löydätte maasta
ruiskun ja rikkinäisen pullon.

Miten toimitte?

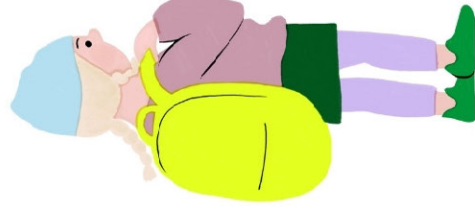
Tavutetut tehtävämonisteet

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Poh-din-ta-teh-tä-vä

O-let me-nos-sa ka-ve-ri-si
luo. O-ven e-des-sä is-tu-vat
kak-si ai-kuis-ta, jot-ka
juo-vat al-ko-ho-li-a.

Mi-ten toi-mit?

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Pohdin-ta-teh-tä-vä

O-let lin-ja-au-tos-sa mat-ka-la
ka-ve-ri-si luo. Vie-ree-si tu-lee
is-tu-maan se-ka-val-ta
vai-kut-ta-va ai-kui-nen.

Mi-ten toi-mit?

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Pohdin-ta-teh-tä-vä

Olet mat-kal-la ko-tiin.
Nä-et ka-dul-la ai-kuis-ten
po-ru-kan, jo-ka huu-taa ja
rii-te-lee kes-ke-nään.

Mi-ten toi-mit?

Poh-din-ta-teh-tä-vä

O-do-tat ul-ko-na ka-ve-ri-a-si.
Huo-maat se-ka-vas-ti
käyt-täy-ty-vän ai-kui-sen, jo-ka
pu-huu ih-meel-li-si-ä
a-si-oi-ta it-sek-seen.

Mi-ten toi-mit?

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Pohdin-ta-teh-tä-vä

Kä-ve-let ka-ve-ri-si
kans-sa kir-jas-toon.
Tun-te-ma-ton hen-ki-lö
huu-te-lee i-kä-väs-ti
teil-le.

Mi-ten toi-mit-te?

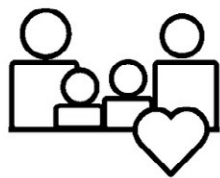

Mikä tuo si-nul-le tur-vaa?

Vä-ri-tä a-si-at, jot-ka tuo-vat si-nul-le tur-vaa.

O-ma ko-ti

Per-he

O-ma sän-ky

E-läi-met

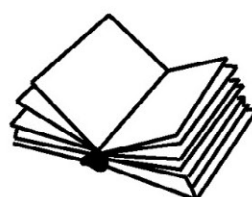
Kou-lu

O-pet-ta-ja

Ka-ve-ri-ni

Kir-jat

Peh-mo-le-lu

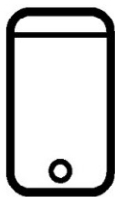
Lä-hei-syys

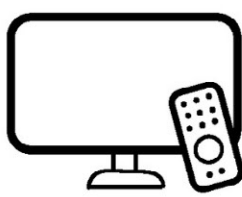
Jut-te-le-mi-nen

Va-lot

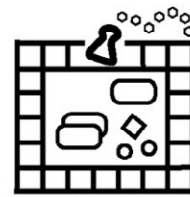
Kän-nyk-kä

Te-le-vi-si-o

Di-gi-pe-lit

Lau-ta-pe-lit

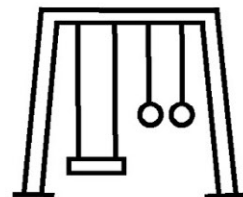
Lii-kun-ta

Piir-tä-mi-nen

Mu-siik-ki

Leik-ki-mi-nen

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Ke-nel-le ker-toi-sit huo-lis-ta-si?

Piir-rä reit-ti sok-ke-lon lä-pi hei-dän luok-seen.

Ka-ve-rit

O-pet-ta-ja

Aloita
tästä

Van-hem-mat

Si-sa-ruk-set

Hei kotiväki!

Lapsenne on osallistunut Kaupunki kuuluu kaikille -oppitunneille koulussa.

Oppitunneilla lapset pohtivat, miten toimia turvallisesti, esimerkiksi kohdatessaan päihtyneitä tai sekavasti käyttäytyviä ihmisiä. Lapset oppivat kiertämään pelottavalta tuntuvat tilanteet, puolustamaan itseään sekä pyytämään apua turvallisilta aikuisilta. Lisäksi lapset oppivat ymmärtämään erilaisia ihmisiä ja elämäntilanteita.

Jo pienet lapset kohtaavat päihteisiin liittyviä tilanteita ympäristössään, mikä voi tuntua hämmentävältä tai pelottavalta. Siksi päihdeilmiöstä ja turvallisuudesta on tärkeää keskustella jo varhain sekä koulussa että kotona. Kysy siis lapseltasi, mitä hänelle jäi oppitunnilta mieleen ja osoita, että sinun kanssasi voi keskustella mistä asiasta vain!

Kotitehtävä - katsokaa yhdessä lyhyt video:

“Mitä tehdä, jos kaupungilla liikkuesssa pelottaa”.

<https://ehyt.fi/turvallisuusvideo>

Keskustelkaa videosta:

- Oletko joskus nähnyt ihmistä, joka on tuntunut pelottavalta?
- Miten toimit, jos näkisit päihtyneen henkilön?
- Keneltä voit pyytää apua, jos pelottaa?

Kaupunki kuuluu kaikille on EHYT ry:n kehittämä toimintamalli lasten turva- ja tunnetaitojen vahvistamiseksi. www.ehyt.fi.

Tavutetut vaihtoehtoiset pohdintatehtävät

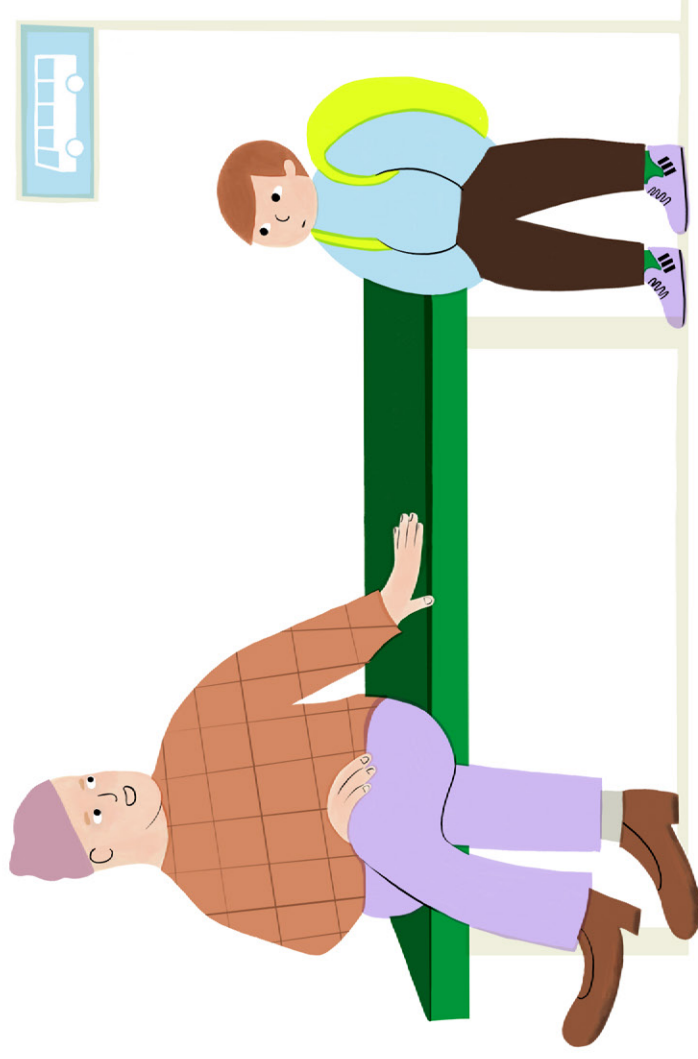
Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Pohdin-ta-teh-tä-vä

O-dotat lin-ja-au-to-a.

Tun-te-ma-ton ai-kui-nen
pyy-tää vie-reen-sä
is-tu-maan.

Mi-ten toi-mit?

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Poh-din-ta-teh-tä-vä

O-let kau-pan pi-hal-la.
Tun-te-ma-ton hen-ki-lö
pyy-tää si-nul-ta ra-haa.

Mi-ten toi-mit?

Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Pohdin-ta-teh-tä-vä

O-dotat ka-ve-ri-a-si ul-ko-na.

Tun-te-ma-ton hen-ki-lö
y-rit-tää ot-taa rep-pu-si.

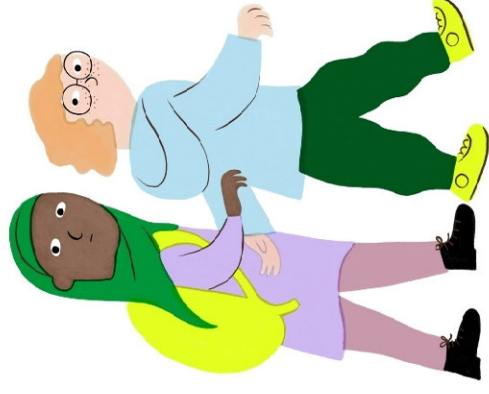
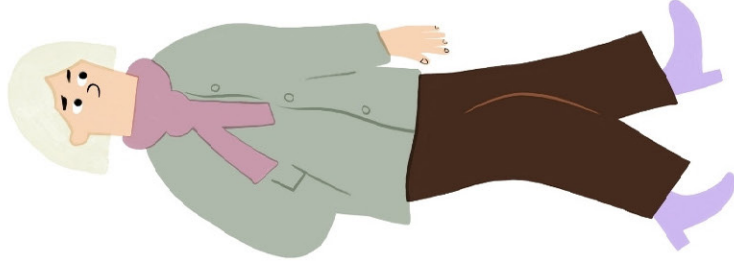
Mi-ten toi-mit?

Pohdin-ta-teh-tä-vä

O-let ka-ve-ri-si kans-sa
leik-ki-mäs-sä ul-ko-na.
Tun-te-ma-ton ai-kui-nen
läh-tee seu-raa-maan tei-tä.

Mi-ten toi-mit-te?

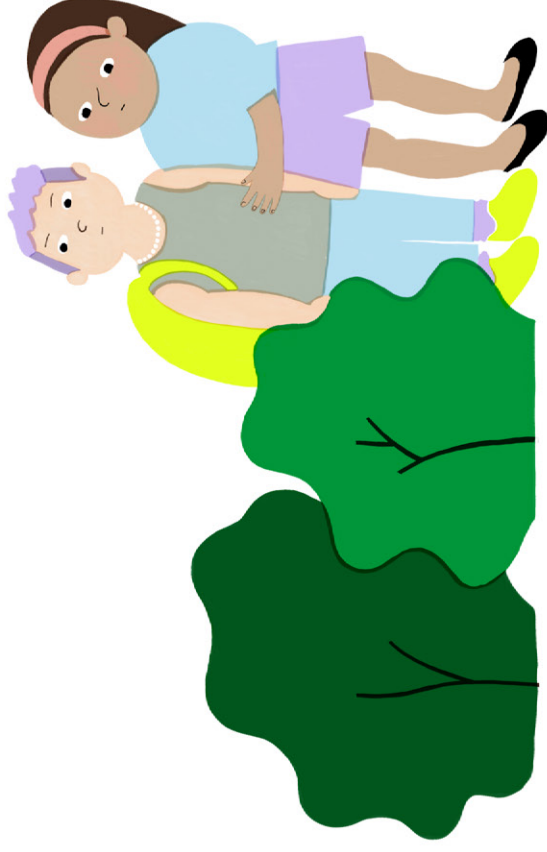
Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE

Pohdin-ta-teh-tä-vä

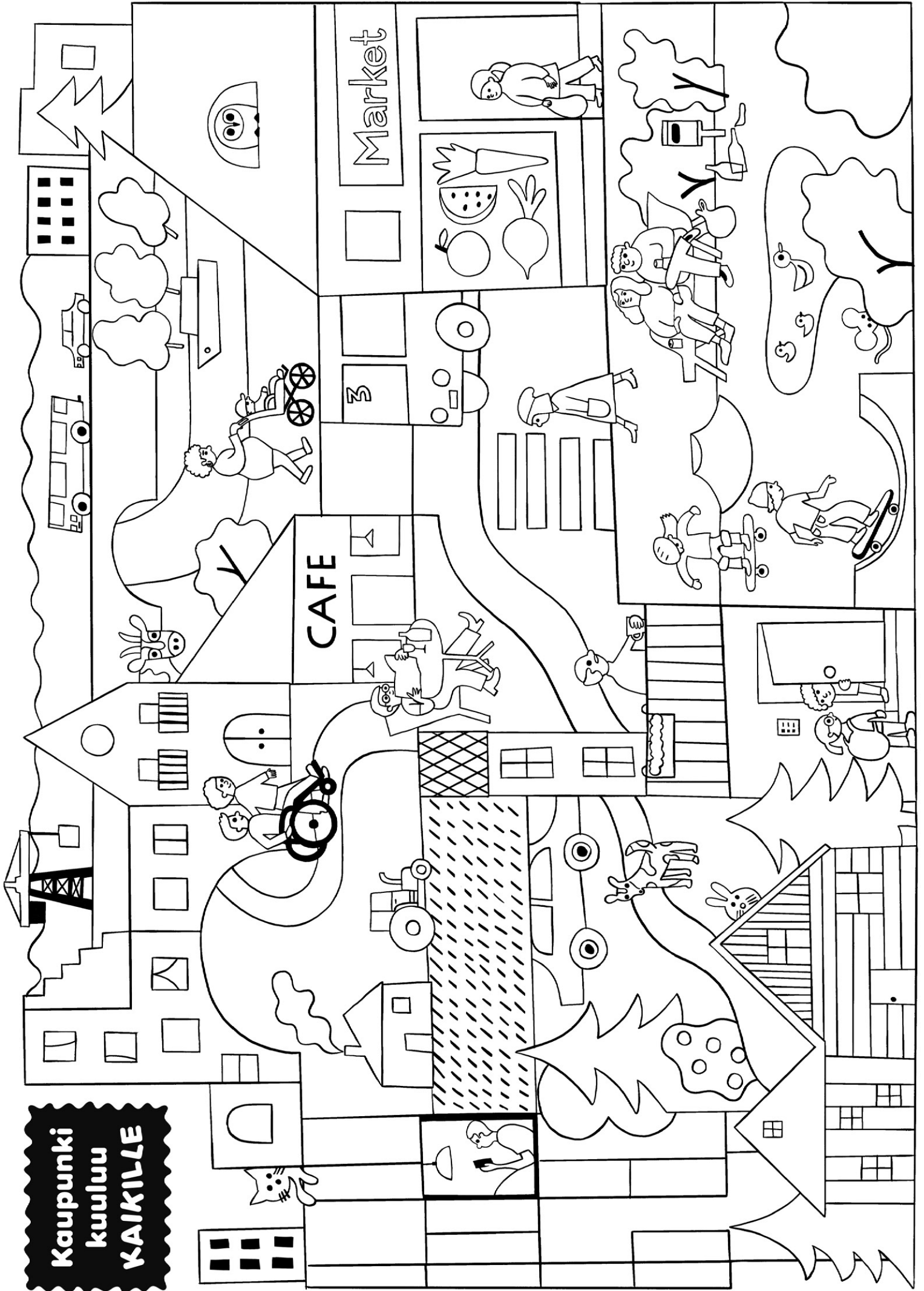
O-let ka-ve-ri-si
kans-sa met-säs-sä.

Löy-dät-te maas-ta ruis-kun ja
rik-ki-näi-sen pul-lon.

Mi-ten toi-mit-te?

**Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE**

**Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE**

Sano EI!

**Hei kaveri!
Sinä osaat
suojella
itseäsi!**

Lähde pois.

**Kerro turvalliselle
aikuiselle.**

Kiitos!

Tämän opetusmateriaalin kehitystyön yhteydessä olen ilahtunut siitä, millaisen joukon ihmisiä olen saanut koottua tärkeän teeman ympärille. Turva- ja tunnetaitojen opettaminen tässä kontekstissa on sisältänyt niin epävarmuutta kuin upeita onnistumisia. Voiko pienemmille lapsille puhua päihteistä ja päihtyneistä ihmisistä? Tämä opas sen osoittaa – kyllä voi!

Erityisesti oppilailta saatu välitön palaute sekä heidän kokemuksensa vahvistavat sen, että aluksi hankalalta tuntuvasta teemasta kannattaa heille puhua. Kiitos pilotointeihin osallistuneille kouluille sekä asumisyksiköille ja päiväkeskuksille Kuopiossa, Järvenpäässä, Tampereella ja Hämeenkyrössä. Teidän avullanne olen saanut testata toimintamallia ja kehittää sitä eteenpäin.

Lämmin kiitos ohjausryhmän jäsenille yhteistyöstä ja jaetusta asiantuntijuudesta. Kiitos myös yhteistyössä mukana olleille poliiseille toimintasuositusten luomisesta. Kiitos taitaville graafikoillemme Linnéa Sjöholmille ja Hanna Siiralle opetusmateriaalimme visuaalisesta ilmeestä ja kuvituksesta.

Kiitos sosiaali- ja terveysministeriö sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos yhteistyöstä ja terveyden edistämisen määrärahasta myönnetystä valtionavustuksesta Kaupunki kuuluu kaikille -hankkeelle.

Kiitos Inari Viskarille ja Anna-Leena Soiniselle Sininauhasäätiössä, myöhemmin Helsingin kaupunginkanslian turvallisuus- ja valmiustiimissä ja Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan yhteistyössä kehitetystä alkuperäisestä Kaupunki kuuluu kaikille -toimintamallista, jota olemme päässeet jatkokehittämään EHYT ry:ssä valtakunnalliseksi toimintamalliksi. Kiitos Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnalle ja positiivisen diskriminaation sosiaali-ohjaajille mahdollisuudesta tutustua leikkipuistoissa toteutettavaan alkuperäiseen toimintamalliin, josta olemme saaneet ideoita oman kehittämistyömme tueksi.

Lopuksi haluan kiittää erityisesti EHYT ry:tä, osastopäällikköämme Ilmo Jokista, Staden tillhör alla -sisarhankkeen työpariani Minna Lehtistä ja muita kollegojani yhteistyöstä, tuesta ja kannustuksesta.

Kiittäen,
Heini Kärkkäinen
Projektipäällikkö
Kaupunki kuuluu kaikille -hanke

Lähteet:

Lajunen, K., Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M. & Ojanen, S. (2019). Tunne- ja turvataitoja lapsille: Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Merimaa, M. (2015). Kaverit keskiössä - Raportti nuorten havainnointi ja haastattelut (NuHa)-hankkeesta. Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus, julkaisuja 1/2015. https://www.hel.fi/static/liitteet/nk/150330_NuHa_raportti_netiversio.pdf

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 4. painos. Opetushallitus: Helsinki.

Pöyhönen, J. & Livingston, H. (2020). Fanni ja levoton liikeri.

Soininen, A.-L. & Viskari, I. (2013). Alkuperäinen Kaupunki kuuluu kaikille -toimintamalli. Haastattelut Anna-Leena Soinisen ja Inari Viskarin kanssa sekä tutustuminen julkaisemattomaan materiaaliin. Helsingin kaupunginkanslian turvallisuus- ja valmiustiimi ja Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala.

Tuominen, M. & Laihin, E. (2013). ”Stadiin kuuluu pieni rosaisuus” - Helsingin turvallisuustutkimus 2012. Helsingin kaupunki tietokeskus. Tutkimuksia 2013:4. https://www.hel.fi/static/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/14_01_07_Tutkimuksia_4_13_Tuominen.pdf

Tuukkanen, T. (toim.) (2022). Lapsibarometri 2022 ”Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkää” – lasten näkemyksiä turvallisuudesta. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:9.

**Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE**

www.ehyt.fi/kaupunki-kuuluu-kaikille